на могилу незабутнього

Миколи Віталійовича Лисенка

Приголомшена сумною звісткою, що долинула до мене попереду з чужої газети, я спромоглася в той час тільки на коротеньку телеграму, бо справді здавило серце, забракло слів, і зосталися тільки сльози та туга без краю. Немов у тумані пропливли ці дні урочисто-сумної події, а туга не спливає, вона росте і давить, як могила. Дозвольте ж і мені, закиненій далеко, хворобою прикутій у тіснім кутку, припасти-приєднатись до тої великої родини, яка ховала свого батька.

Що ж можу я, людина квола та похила, принести на могилу, крім слів та сліз?

Дорогий всім нам небіжчик не потребує вже нічого: за живота й по той бік смерті він нас обдарував так щиро, так багато, що наші всі хвали й подяки ніщо в зрівнянні з тим, і довжниками довічними зостанемося ми.

Микола Лисенко – славний син великої неньки. Микола Віталійович – безсмертний творець рідної музики – ні, й того всього мало! Повз усі заслуги й здібності то була одна з небагатьох людина, якими світ держиться, бо вже за те їм вдячний, що вони існують на світі. Отак, як сонце! І в хмарний день, і в непогожу осінню ніч все ж знаєш, що є на світі сонечко, що вигляне воно, огріє, додасть життя тобі. Легше стає нести тягар життєвий, коли знаєш, що живе ще праведник, якими б і Содом-Гоморра врятувались, якби їх там було хоч зо три.

І ось – не стало праведника того, померкло те сонце! Я вірую, я певна, що прийдуть гідні його наступники, візьмуть з охололих рук той прапор, що непохитно Він держав весь вік, що до нескінченої мертвою рукою праці простягнуться живі творчі руки, і не загине золоте зерно, що сіяв Він – воно росте і добрий дасть врожай. Але ж та особиста вдача, та краса духовна, та постать вся привабна не воскресне, вона не може повторитись, бо то була властива тільки йому.

"Блаженні миротворці, яко тії синове божі наречуться". А це був справжній миротворець: люди всяких партій, напрямків, національностей, різного віку, полу, розвитку і вдачі – усі горнулись до його ніжної, ясної, без краю привітної душі, і всім він уділяв тієї живущої цілющої води, якої у його було невичерпне джерело. Під широкими крилами його душі єдналися, браталися, знаходили надію і хіть до життя, там вщухали сварки, там зростав один дух, єдина велика любов до тієї Великої, якої найкращим сином Він був.

Для найдрібнішої кузочки його незмірна пам’ять знаходила щось особистого сказати такого, що тільки їй одній було разом з ім’ям властиве та потрібне, і ніхто не вертався од Нього з голодною душею. М’який та доброзичний до всіх, проте, Він умів так влучно уразити душу грішну, душу оспалу чи байдужу, або нещиру та зрадливу, як там не глибоко вона ховала зраду: од його надзвичайно тонкого слуху не уникала найдрібніша фальш, нещирість або нечесть.

Сумирний, лагідний, наївний, навіть боязкий, немов дитина, перед звичайними справами життєвими, він ставав міцним, бадьорим, сміливим, коли справжня небезпека загрожувала рідній справі. З труднощами, працею, турботами, болями навіть не рахувався він і сили витрачав без жалю, неначе їх одміряно було йому без краю.

Але – людина був, і надано безсмертя тільки духовій спадщині його, а те, що вітало-гріло нас, хто мав щастя знати – любити його – воно навіки згасло, заніміло – чуєте? На-ві-ки!

Це страшне слово важкою хмарою насунуло на всіх, хто тільки не почув в якому б не було далекому кутку, але для молодих широкий шлях іде угору, і очі їхні вгору зняті, а там над хмарою його безсмертя сяє, і згодом тінь важка спаде з тих душ, за тим промінням підуть вгору і вперед, де сяйво те сіяє.

Та не спаде ця тінь із нас, старих, хто стільки літ був близько його, хто сам от-от вже ступить на той шлях, яким пішов небіжчик дорогий!

Зовнішньої жалоби нам не треба; вона й так довіку оповила нам пам’ять, і туги нашої сльозами не залити, не заглушити дзвоном бучного похорону, і сяйво слави не заповнить того провалля, що лишилося по Нім!

Олександрівськ, 1912 р.